

Zlatko
Karač

Misli o hrvatskoj arhitekturi u formi intervjua

Arhitektonski dijalozi I-III [Edicija 21|21|21]

Alen Žunić, Boris Dundović (ur.)

Zagreb, Studentski zbor AF, UPI-2m Plus, 2013., 3 x 152 str.

ISBN 978-953-7703-16-5 (cjelina)

Zbirke intervjua s medijski eksponiranim osobama iz javnog života - političarima, ponekim umjetnikom, pjevačima, sportašima... u novije su se doba etablirale kao zaseban i rado čitan "voajerski" literarni žanr, iako takve knjige u pravilu nastaju kao naknadno "ukoričene" novinske rubrike već objavljenih dijaloga sa šarolikim spektrom sugovornika.

Vrlo su rijetke profilirane razgovorne kolumne koje se obraćaju "struci" – recimo književnicima, filozofima, slikarima ili barem zahtjevnijoj kulturnoj javnosti, kako je to svojevremeno pokušao učiniti Andy Warhol s časopisom *inter/View* iz 1969. godine. U tom probranom segmentu intelektualno obojenih intervjua danas na globalnom tržištu gotovo kulturni status imaju knjige *Interviews* Hansa Ulricha Obrista (u posljednjih je dvadesetak godina priredio preko 400 razgovora!), gdje su mu česti gosti bili i vodeći svjetski arhitekti. U našem bližem okruženju svojevrsnu hrestomatiju intervjua s ključnim arhitektima na današnjoj međunarodnoj sceni urednički su 2011. u Beogradu priredili Petar Bojanić i Vladan Djokić, međutim i u ovom slučaju reciklirajući već postojeće i poznate tekstove rasute u internacionalnoj arhitektonskoj periodici.

Sličnih pokušaja propitivanja struke s hrvatskim arhitektima i dizajnerima do sad nije bilo, osobito ne na način kako je to nedavno učinila grupa studenata koja je čitavu jednu knjižnu ediciju (izdana su prva tri sveska) formatirala od posve izvornih, neobjavljenih, a pri tome i istovremeno nastalih

intervjua u kojima su pozvani sugovornici (ne znajući jedni za druge) odgovarali na ista problemska pitanja, stvarajući tako komparabilno oblikovanu zbirku promišljanja *in the moment*, okrenutih današnjem miljeu hrvatske arhitekture. Taj originalan i produkcijski odlično izvedeni projekt osmislila je i za samo mjesec dana (!) realizirala grupa od desetak zagrebačkih studenata arhitekture i dizajna, te njihovih kolega s kroatistike i odjela fotografije Akademije dramske umjetnosti.

Sugovornike koje su pozvali prema vlastitome kriteriju interesa i vrednovanja (čemu nema ozbiljnijeg prigovora) podijelili su u tri skupine, odnosno tri sveska edicije: *vol. I – diskurs hrvatske arhitektonske teorije* (kojemu je predgovor napisao nedavno preminuli akademik Boris Magaš), *vol. II – diskurs hrvatske arhitektonske prakse* (s predgovorom dekana Arhitektonskog fakulteta Borisa Koružnjaka), i *vol. III – diskurs hrvatske dizajnerske prakse* (uvodnik voditelja Studija dizajna Stipe Brčića). Brojka 21 u naslovu edicije (naglašena i u oblikovanju, i u formatu publikacija), kodira početak ovog stoljeća odnosno aktualni trenutak, pa su u toj igri brojeva u svaku knjižicu uvršteni intervjui s upravo 21 pozvanim sugovornikom (ukupno ih je 63), grupiranima prema karakteru njihova djelovanja.

Poneki bi se etablirani teoretičar, naravno, mogao naći i u knjizi praktičara-projektanata (npr. Ivan Juras, Krunoslav Ivanišin, Andrija Mutnjaković, Tomislav Pavelić), kao što bi se neki autori "građene arhitekture" svojim relevantnim pisanim i uredničkim opusom mogli pojaviti i u knjizi teorije

(Marijan Hrčić, Velimir Neidhardt, Branko Siladin). No, gledajući sinopsis edicije u cjelini svi su sugovornici promišljeno svrstani upravo tamo gdje je njihov opus najjači. Nesumnjivo delikatni posao izbora “gostiju” uključio je više bitnih kriterija, pa su u knjigama zastupljeni autori svih generacija – od doajena struke (akademika, emeritusa i bivših dekana Arhitektonskog fakulteta), do posve mladih “zvijezda” u usponu (osobito brojnih u knjižici dizajnerskih praksi). Imponira širina i informiranost studentskoga uredničkog tima u poznavanju sugovornika iz drugih disciplina, pa su u “teorijsku” knjigu, osim korifeja arhitektonske struke, uvršteni i razgovori s povjesničarima umjetnosti koji se istraživački, kritičarski ili novinarski bave temama hrvatske arhitekture i urbanizma – poput Joška Belamarića, Željke Čorak, Patricije Kiš, Snješke Knežević, Sandre Križić Roban, Zvonka Makovića..., a u “dizajnerskoj” su knjizi i teoretičari Dejan Krčić te Feđa Vukić. Uključeni su i autori izvan Zagreba (Split, Zadar, Rijeka, Dubrovnik), čak i iz “dijaspore” (Vedran Mimica iz Chicaga i Rudolf Klein iz Budimpešte), što ovim trima knjigama daje atribute ozbiljnoga i uravnoteženog publicističkog projekta. U prilogu svake

knjige složene su enciklopedijske biografije sugovornika, vrijedne jer sadrže i najnovije podatke koje drugdje još nije moguće pronaći.

Intervjui su u knjižicama složeni neutralno, abecednim redoslijedom sugovornika, a svaki je uvodno obilježen posebno snimljenom portretnom fotografijom (neke su prava umjetnička djela!). Tekstovi su uglavnom iste modularne dužine, a da se 21 identično pitanje ne bi stalno ponavljalo u “punom slogu”, ta su elaborirana pitanja napisana samo jednom na početku knjige te na domišljatom *bookmarku* koji se pomiče kako knjigu čitamo. U intervjuima su poveznice na pitanja riješene “ključnim riječima” otisnutima u obliku kratkih boldanih natuknica ispred odgovora, koje primjerice glase ovako: teorija vs. praksa, znanost, kritika, publicistika, edukacija, drugi izbor, antologija, pogled u svijet, ključno djelo, uzori, o sebi...

Teško je komentirati sva pitanja (i posebno raznolike odgovore), no u sumarnom grupiranju treba reći da smo dobili brojne relevantne komentare na trenutne probleme u struci (teme “tranzicijskih godina”, uloge Komore i strukovnih udruženja), otvoren je spektar kritičkih opservacija na “inflatorni” sustav nagrada za arhitekturu, komentirane

su godine krize u urbanizmu koji je od nekada kreativne umjetničke discipline oblikovanja gradova danas sveden na činovničku “ladicu” u tijelima lokalne samouprave, percipiranu kao birokratsku “kočnicu razvoja” ili u boljem slučaju kao “odjel za legalizacije”. Dizajn se pak autorskim iskoracima tek bori da postane prepoznata (i potrebna) struka, u zemlji koja je ostala bez industrije.

Zanimljivi su odgovori o stanju edukacije u domeni arhitekture i dizajna (s često favoriziranim modelima ETH Zürich, TU Delft i TU Stuttgart) i ponajviše neriješeni položaj “bolonjskih” prvostupnika. Iako smo mala zemlja (i mala struka), poražavajući je osjećaj kod većine sugovornika da hrvatska arhitektura danas međunarodno – ne postoji. Kako korifeji struke vrednuju svoje prethodnike, slikovito pokazuje “rang lista” izlistana prema učestalosti odgovora na pitanje o ključnom hrvatskom arhitektu 20. stoljeća, gdje je slijed ovakav: 1) Ivo Vitić, 2) Stjepan Planić, 3) Vladimir Turina, 4) Drago Ibler, 5) Neven Šegvić... (niti jedan nije bio akademik!), a posve neočekivano tek pri dnu toga niza jedva da se i spominje Viktor Kovačić. Od suvremenih “praksi” kao trenutno najbolji arhitektonski timovi u Hrvatskoj navode se 3LHD, Randić-Turato, Njirić+, Studio UP i Radionica arhitekture Gorana Rake. Na međunarodnoj arhitektonskoj sceni naši

arhitekti osobito utjecajnim smatraju Rema Koolhaasa, Petera Zumthora i Alvara Sizu, a ponajviše čitaju Le Corbusiera (još uvijek!), Venturija, Tschumija, Hertzbergera...

I na koncu, spomenimo mladi autorski tim koji je realizirao ove zanimljive knjižice. Koncept edicije, strukturu pitanja i listu sugovornika postavio je Alen Žunić (tada još apsolvent Arhitektonskoga fakulteta, a danas postdiplomant na teoriji i filozofiji arhitekture na GSD Harvard University), uz uredničku suradnju Borisa Dundovića. Estetični *grayscale* grafički dizajn i prijelom potpisuje Matea Brkić, portretne c/b art fotografije sugovornika snimili su Marko Mihaljević, Maja Subotić i Marina Paulenka, lekturu i redakturu autorski vrlo različitih tekstova obavile su Vlasta Đurina i Vedrana Gudek, a marketinšku dionicu Ivo Žarko. Ova interdisciplinarna suradnja i ozbiljno realizirani nakladnički projekt i na Sveučilištu i u struci podržani su izvrsnim ocjenama, za što je studentski tim nedavno primio i *Posebnu rektorovu nagradu*. Za očekivati je, kako je na promociji u Gliptoteci i najavljeno, da će se ova edicija Studentskog zbora AF nastaviti, te da će se svake godine pojaviti barem po jedan novi svezak s “kôdom 21”, koji će se i nadalje baviti suvremenim fenomenima hrvatske arhitekture. ✕